

2010 р. у справі “Штефаніца та інші проти Румунії” (*Stefanica and Others v. Romania*), заява № 38155/02, п. 31).

Отже, право заявника на вільний вибір захисника було обмежено у спосіб, що є несумісним із вимогами пунктів 1 та 3 ст. 6 Конвенції.

Правові позиції Верховного Суду

Господарська юрисдикція

ПРО ПРЕДМЕТНУ ЮРИСДИКЦІЮ СПОРУ ЗА ПОЗОВОМ ПРО СТЯГНЕННЯ НАДМІРНО СПЛАЧЕНИХ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ*

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) гарантує, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом. Поняття “суд, встановлений законом” включає в себе, зокрема, таку складову, як дотримання усіх правил юрисдикції та підсудності.

Відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, що справляються в Україні, порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права й обов’язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження та обов’язки їх посадових осіб під час адміністрування податків, а також відповідальність за порушення податкового законодавства врегульовані Податковим кодексом України (далі – ПК України). Ним визначаються, зокрема, функції та правові основи діяльності контролюючих органів і центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування й реалізує державну фінансову політику, а також умови повернення помилково та (або) надміру сплачених грошових зобов’язань і пені.

За змістом ст. 43 ПК України помилково та (або) надміру сплачені суми грошового зобов’язання підлягають поверненню платнику відповідно до цієї статті та ст. 301 Митного кодексу України (далі – МК України), крім випадків наявності у такого платника податкового боргу. Повернення помилково та (або) надміру сплачених грошових зобов’язань платникам податків здійснюється з бюджету, у який такі кошти були зараховані.

* Витяг із постанови Великої Палати Верховного Суду від 4 грудня 2018 р. у справі № 910/23482/17, сформований Л. Сидоровою.

Відповідно до ч. 2 ст. 45 Бюджетного кодексу України (далі – БК України) казначейство України, зокрема, веде бухгалтерський облік усіх надходжень Державного бюджету України та за поданням органів, що контролюють справляння надходжень бюджету, здійснює повернення коштів, помилково або надміру зарахованих до бюджету.

Таким чином, відносини, пов'язані зі справлянням митних платежів, а також порядок повернення помилково та (або) надмірно сплачених платежів із бюджету врегульовані МК України, ПК України і БК України та є такими, що засновані на адміністративному підпорядкуванні однієї сторони другій.

Положеннями статей 2, 4 та 19 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) визначені завдання й основні засади адміністративного судочинства, зміст публічно-правового спору та справи, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів.

Згідно зі ст. 5 КАС України кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або законні інтереси, і просити про їх захист шляхом: визнання протиправним та нечинним нормативно-правового акта чи окремих його положень; визнання протиправним і скасування індивідуального акта чи окремих його положень; визнання дій суб'єкта владних повноважень протиправними та зобов'язання утриматися від вчинення певних дій; визнання бездіяльності суб'єкта владних повноважень протиправною та зобов'язання вчинити певні дії; встановлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень; прийняття судом одного з рішень, зазначених у пунктах 1–4 цієї частини та стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, заподіяної його протиправними рішеннями, дією або бездіяльністю.

При розмежуванні юрисдикційних форм захисту порушеного права основним критерієм є характер (юридичний зміст) спірних відносин.

Під час визначення предметної юрисдикції справ суди повинні брати до уваги суть права та (або) інтересу, за захистом якого звернулася особа, заявлені вимоги, характер спірних правовідносин, зміст та юридичну природу обставин у справі.

Визначальною ознакою справи адміністративної юрисдикції є суть (зміст, характер) спору. Публічно-правовий спір, на який поширюється юрисдикція адміністративних судів, є спором між учасниками публічно-правових відносин і стосується саме цих відносин.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 6 лютого 2018 р. у справі № 910/23482/17 закрито провадження на підставі п. 1 ч. 1 ст. 231 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України), оскільки позовні вимоги обґрунтовані незаконністю рішень Львівської митниці Державної фіскальної служби України, прийняті на виконання владно-управлінських функцій, тобто впливають із відносин публічно-правового характеру. Тому зазначений спір, учасником якого є суб'єкт владних повноважень, є публічно-правовим та, відповідно, належить до юрисдикції адміністративних судів.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 12 квітня 2018 р. ухвала Господарського суду міста Києва від 6 лютого 2018 р. скасована, а справа передана на розгляд до суду першої інстанції з тих підстав, що адміністративні суди можуть розглядати вимоги про відшкодування шкоди лише за наявності таких умов: вимоги мають стосуватися шкоди, завданої суб'єктом владних повноважень, й вони мають бути поєднані з вимогою про визнання протиправними рішення, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень. Київський апеляційний господарський суд дійшов висновку, що предметом спору у цій справі є лише одна вимога – про стягнення з держави збитків, які виникли внаслідок незаконних дій органів державної влади, на підставі статей 1173, 1192 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), а вимог, які могли бути підставою для розгляду у поєднанні з ними вимог про відшкодування шкоди адміністративним судом, позивач не заявляв. Таким чином, спір виник у зв'язку зі здійсненням позивачем господарської діяльності, і спірні правовідносини підлягають регулюванню нормами господарського законодавства, а тому згідно з ч. 1 ст. 20 ГПК України справа відноситься до юрисдикції господарських судів.

У контексті конкретних обставин цієї справи зміст (суть) спірних правовідносин полягає у поверненні позивачу надміру сплачених ним до бюджету сум обов'язкових платежів, а тому відносини між сторонами є такими, що виникли з бюджетного та митного законодавства і не можуть регулюватися нормами ЦК України, якими встановлено, що до майнових відносин, заснованих на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони другій стороні, а також до податкових, бюджетних відносин цивільне законодавство не застосовується, якщо інше не встановлено законом (ч. 2 ст. 1 ЦК України). Вказівка у позовній заяві на положення цивільного законодавства, якими регулюється відшкодування шкоди, не змінює суті та змісту спірних правовідносин.

Отже, спір у цій справі виник у сфері публічно-правових відносин, що виключає розгляд цієї справи в порядку господарського судочинства.

ПРО ПРЕДМЕТНУ ЮРИСДИКЦІЮ СПОРУ ЗА ПОЗОВОМ ПРО СТЯГНЕННЯ НАДМІРНО СПЛАЧЕНИХ МИТНИХ...

Керуючись статтями 308, 312, 314, 315, 317 ГПК України, Велика Палата Верховного Суду касаційну скаргу Львівської митниці Державної фіскальної служби України задовольнила.

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 12 квітня 2018 р. у справі № 910/23482/17 скасувала.

Ухвалу Господарського суду міста Києва від 6 лютого 2018 р. у цій справі залишила в силі.

Ratio Decidendi

ЮРИДИЧНИЙ ПОРТАЛ

IT-платформа, що ґрунтується
на аналітичній обробці правових позицій,
викладених у рішеннях вищих судових інстанцій України
та міжнародних судових інституцій

<http://rd.ua>